

ДО ПИТАННЯ ЗБЕРЕЖЕННЯ АВТЕНТИКИ СКАРБІВ НАРОДНОЇ АРХІТЕКТУРИ

Петро Вовченко (м. Київ)

Працівники музею неодноразово стикаються з фактами руйнації пам'яток народної культури, яких із кожним роком, на жаль, усе більшає. Причинами такого явища є як об'єктивна реальність, оскільки пам'ятки архітектури мають уже солідний вік, так і суб'єктивні обставини. Візьмемо простий приклад: пошкоджено фрагмент плетеної стіни певної будівлі, і це місце потрібно відновити, а після цього – обмазати глиною. Справжній реставратор зробить так: встановить дубові кілки в потрібних місцях, заплете лозою, як це зроблено в оригіналі, і зробить обмазку. Таким чином, будівля збереже свою достовірну конструкцію і залишиться пам'яткою народної культури. А псевдореставратор міркує по-іншому: яка різниця, чим буде закрита стіна, адже під глиною однаково нічого не видно, – і закриває дірку в стіні або шматками дикту (фанери), або іншими випадковими матеріалами, які потрапляють під руку.

Але в тім то й справа, що, по-перше, таке маскування з часом проступає назовні і стає видно всю фальш неозброєним оком, а по-друге, псевдореставрація призводить до втрати ідентичності будівель, замість яких постають неоквири муляжі.

І кількість таких муляжів, заміників справжнього, в Музеї народної архітектури та побуту НАН України загрозливо зростає. Та найбільшою загрозою автентичності пам'яток народної архітектури є нерозуміння посадовими особами самої суті проблеми, що і призводить до невідалих результатів. Раніше, при інтенсивному становленні Музею, тут працювало близько трьох десятків реставраторів, причому в різних видах і напрямках діяльності: живопис, дерево, метал, – а крім того, був дух змагальності у реставраційній роботі, що допомагало покращенню професійного рівня працівників. Але на сьогодні

в музеї залишився лише один справжній реставратор, і той пенсійного віку.

Адже, за інших обставин, могла б, бодай частково, сформуватися музейна реставраційна школа, адже передумови для цього існували, і то немалі. Бракувало лише відповідного суб'єктивного фактора, який "або мурує, або руйнує". На жаль, переважило друге, отже, маємо великі проблеми.

Для того, щоб уже на іншому витку історичної реальності, яка, треба думати, дає незрівнянно кращі передумови щодо зміцнення гуманітарного стрижня в суспільстві, потрібно здійснити низку необхідних заходів для виправлення становища.

Насамперед, вивчити досвід роботи тих реставраторів, які ще зберегли належний рівень, дотримуються наукових засад у самому підході до реставраційної справи, отже, мають, без сумніву, значні результати у своїй діяльності. Почати справу потрібно з вивчення стану справ у реставраторів України, надавши більше уваги львівській реставраційній школі. Не завадило б ознайомитися з досягненнями реставраторів Прибалтики, де здавна до цього ставилися з належною увагою. І, нарешті, звернутися по досвід до наших західних сусідів поляків, які в реставраційних питаннях перебувають мало не попереду всієї Європи.

І лише після ознайомлення з багатим досвідом інших ми повинні відновлювати реставраційну справу в Музеї, але, безперечно, для цієї величезної роботи потрібні кошти, а найголовніше – кадри. Бо одних коштів мало, практика показує, що й при наявності ресурсів при невмілій організації можна загубити всю справу, особливо, коли її очолюють нечисті на руку невідали й циніки, що їх у попередні роки нешанування культури сформувалося таки немало.

Отже, для повноцінного збереження

музейного комплексу народної архітектури необхідно створити школу народних ремесел, куди б входили фахівці з різних галузей, зокрема, з обробки дерева, металу, з кераміки, а також майстри-покрівельники, що використовують різні матеріали: соломі, очерет, колоту дошку, гонт, дралицю тощо. Лише майстрів-покрівельників по роботі з соломію потрібно не менше десятка (7–8 видів вкривання дахів), не кажучи вже про інші матеріали. У школу народних ремесел повинні входити науковці, майстри, організатори виробництва тощо. І, можливо, ця школа повинна бути на окремому бюджетному рахунку, оскільки це специфічна господарська одиниця, яка вимагає особливого підходу й уваги. Нам уявляється, що така школа народних ремесел має складати десь три-чотири десятки осіб різноманітної фахової направленості, підсилена серйозними науковцями і, безперечно, має бути очолена віддани-

ми справі реставрації людьми. Щоб на основі теоретичних досліджень народних традицій, узагальнення народного досвіду та сучасних підходів до реставраційної і музейної справи фахово й науково достовірно впроваджувати виконання всіх реставраційних робіт по музею, щоб унікальне зібрання будівель народної архітектури одержало повноцінне реставраційне забезпечення, а музейний комплекс і надалі був повноцінною перлиною культури, що приваблює багатьох гостей, киян та зарубіжних туристів.

1. Народна творчість та етнографія. – 2002. – № 3. – С. 36.
2. Родовід. – 1997. – Число 16. – С. 22, 35-36, 84-85.
3. Народне мистецтво. – 1997. – № 1. – С. 13.
4. Народна творчість та етнографія. – 2002.

МАТЕРІАЛЬНА І ДУХОВНА КУЛЬТУРА ПІВДЕННО-СХІДНОГО ПОДІЛЛЯ (БАЛТСЬКИЙ І САВРАНСЬКИЙ РАЙОНИ ОДЕСЬКОЇ ОБЛАСТІ)

Євгенія Гайова (м. Київ)

Під час науково-пошукових експедицій у 1981–83-х рр., згідно із запитальниками в селах Осички, Піщана, Саражинка, Кармалюківка, Обжила, Пужайкове, Кам'яне, Йосипівка Балтського р-ну і в селах Бакша, Вільшанка, Неділкове, Білоусівка Савранського р-нів Одеської обл. був зібраний польовий матеріал, що стосувався народного житла, основних занять і промислів, звичаїв та обрядів... і став базою для написання "Тематико-експозиційного плану до садиби" із с. Пужайкове Балтського р-ну Одеської обл. Матеріал відшуковувався за спеціальними запитальниками щодо одягу, землеробської техніки, промис-

лів, а для вивчення бджільництва був розроблений окремий запитальник.

Результати цих польових досліджень, доповнені аналізом наукових та архівних матеріалів (зокрема, дослідженнями О. Китаєвої), дали можливість зробити наукове обґрунтування "Тематико-експозиційного плану" до хати, комори, шопи, клуні.

До колишнього Балтського повіту Подільської губернії за сучасним адміністративно-територіальним поділом входять Балтський, Савранський та Кодимський р-ни Одеської обл. Населення цього повіту в основному займалося землеробством, садівництвом, овочівництвом, у селах були розвинені